

Kichik biznes va tadbirkorlikning barqaror rivojlanishdagi o'рни

Xamraqulova Nasiba Asror qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti,
Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti,
Iqtisodiyot yo'nalishi, 2-bosqich talabasi

Gafurova Diloobar Karamatovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada kichik biznes va tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishdagi o'рни va roli haqida so'z yuritilgan. Kichik biznes iqtisodiy tizimning moslashuvchan va tez rivojlanuvchi bo'g'ini sifatida iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi, aholi daromadlarini oshiradi hamda innovatsion g'oyalar haqida ma'lumot beradi. Ushbu maqolada ham mazkur tushunchalarga doir fikr-mulohazalar ko'rib chiqildi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, barqaror rivojlanish, iqtisodiy o'sish, innovatsiya, ish o'rinlari, iqtisodiy siyosat, raqobatbardoshlik.

Аннотация. В статье анализируется роль малого бизнеса и предпринимательства в устойчивом развитии национальной экономики. Малый бизнес выступает гибким и динамичным звеном экономической системы, стимулирует экономический рост, создает новые рабочие места, повышает доходы населения и способствует внедрению инноваций.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, устойчивое развитие, экономический рост, инновации, занятость, экономическая

Annotation. This article analyzes the role of small business and entrepreneurship in the sustainable development of the national economy. Small business serves as a flexible and dynamic sector of the economic system, stimulating growth, creating new jobs, increasing household income, and promoting innovation.

Keywords: small business, entrepreneurship, sustainable development, economic growth, innovation, employment, economic policy, competitiveness.

Kichik biznesning rivojlanishi har bir mamlakat uchun iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri, ijtimoiy barqarorlikning kafolati hamda yangi texnologiyalarni joriy etishning eng samarali vositasidir. Shu sababli, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. O'zbekistonda ham kichik biznesni rivojlantirish, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rag'batlantirish, soliq yukini kamaytirish, kreditlash tizimini soddalashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va aholi farovonligini oshirishga xizmat qilmoqda. Kichik biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini tushunish uchun avvalo uning

nazariy asoslarini ko‘rib chiqish zarur. Iqtisodiy nazariya nuqtai nazaridan kichik biznes — bu bozor mexanizmining tabiiy natijasi, ya’ni tadbirkorlik tashabbusi, innovatsion g‘oya va resurslarning mustaqil boshqarilishi natijasida yuzaga keladigan faoliyat shaklidir. Kichik biznesning asosiy nazariy vazifalari quyidagilardan iborat:

- iqtisodiy o‘shishning barqarorligini ta’minlash;
- raqobatni kuchaytirish orqali bozor muvozanatini barqarorlashtirish;
- yangi ish o‘rinlari yaratish orqali ijtimoiy barqarorlikka hissa qo‘shish;
- innovatsion faoliyatni rivojlantirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish.

Barqaror rivojlanishning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik komponentlari mavjud. Kichik biznes ushbu uch komponentda ham muhim rol o‘ynaydi.

1. Iqtisodiy jihatdan kichik biznes yalpi ichki mahsulotning o‘shishiga hissa qo‘shadi, yangi investitsiyalarni jalb qiladi, ichki bozorni raqobatbardosh holga keltiradi.

2. Ijtimoiy jihatdan u aholini bandlik bilan ta’minlaydi, kambag‘allikni kamaytiradi, o‘z-o‘zini band qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

3. Ekologik jihatdan kichik korxonalar ko‘pincha lokal darajada faoliyat yuritgani sababli atrof-muhitga kamroq zarar yetkazadi, “yashil texnologiyalar”ni joriy etishda ilg‘or hisoblanadi.

Mustaqillik yillaridan boshlab O‘zbekistonda kichik biznesni rivojlantirish iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib kelmoqda. 1991-yilda mamlakatda 10 mingdan ortiq kichik biznes subyekti mavjud bo‘lgan bo‘lsa, bugungi kunda ularning soni 500 mingdan ortiqni tashkil etadi. So‘nggi yillarda Prezident farmonlari va hukumat qarorlari asosida kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashning huquqiy, moliyaviy va tashkiliy mexanizmlari kengaytirildi. Xususan:

- “Biznesni rivojlantirish agentligi” tashkil etildi;
- tadbirkorlik subyektlari uchun soliq stavkalari pasaytirildi;
- imtiyozli kreditlar va garantiyalar tizimi yo‘lga qo‘yildi;
- “Bir darcha” tamoyili asosida ro‘yxatdan o‘tkazish tartibi soddalashtirildi.

2023–2025-yillarga mo‘ljallangan Kichik biznesni rivojlantirish milliy dasturi asosida tadbirkorlik infratuzilmasi kengaytirilmoqda, startap loyihalar, yoshlar. Kichik biznesning samaradorligini bir necha mezonlar orqali baholash mumkin:

1. Bandlik darajasi – kichik biznes mehnat bozoridagi asosiy ish beruvchilardan biridir. O‘zbekistonda ish bilan band aholining 76 foizi aynan kichik biznes sohasida faoliyat yuritadi.

2. Yalpi ichki mahsulotdagi ulushi – so‘nggi yillarda mamlakat YaIMining 55–60 foizini kichik biznes subyektlari yaratmoqda.

3. Eksport salohiyati – kichik korxonalar milliy mahsulotlarni tashqi bozorga olib chiqish orqali iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirmoqda.

4. Ijtimoiy barqarorlik – kichik tadbirkorlik kambag‘allikni kamaytirishda va o‘rta sinfning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi.

Bundan tashqari, kichik biznes aholining iqtisodiy faolligini oshiradi, mintaqalar o'rtasidagi tafovutni kamaytiradi, xotin-qizlar va yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi.

Kichik biznesning rivojlanishida bir qator tizimli muammolar mavjud:

- moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi;
- raqobat muhitining yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- innovatsion faoliyatning sustligi;
- kadrlar tayyorlashdagi muammolar;
- soliq va bojxona tartibotlarining murakkabligi.

Biroq so'nggi yillarda bu muammolarni hal etish bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Masalan, "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari" va "Temir daftar" doirasida minglab fuqarolar imtiyozli kreditlar asosida tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yimoqda.

Kelgusida kichik biznesni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- raqamli texnologiyalar asosida boshqaruv tizimini takomillashtirish;
- eksportga yo'naltirilgan kichik korxonalarni rag'batlantirish;
- "yashil iqtisodiyot"ga o'tish jarayonida ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish;
- innovatsion startaplarni qo'llab-quvvatlash.

Zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotda kichik biznes innovatsion o'zgarishlarning asosiy tashuvchisiga aylanmoqda. Kichik korxonalar yirik kompaniyalarga nisbatan yangi texnologiyalarni tezroq joriy eta oladi, bozor talabiga tez moslashadi va yangi g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishda ilg'or bo'ladi. Masalan, O'zbekistonda IT-parklar, "startup inkubatorlar" va "texnoparklar" faoliyatining kengaytirilishi kichik biznesni innovatsion yo'nalishga yo'naltirmoqda. Natijada, axborot texnologiyalari, agrotexnologiyalar, xizmat ko'rsatish sohasida yuzlab yangi kichik korxonalar tashkil etilmoqda. Kichik biznes va tadbirkorlik iqtisodiyotning eng muhim tayanch tizimlaridan biridir. U iqtisodiy o'sishning barqarorligini ta'minlaydi, bandlikni oshiradi, ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi va innovatsion faoliyatni rivojlantiradi.

O'zbekiston misolida ko'rish mumkinki, kichik biznesning o'sishi iqtisodiy mustaqillik, raqobatbardoshlik va ijtimoiy farovonlikning asosiy omiliga aylangan. Kelgusida bu sohani yanada rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy infratuzilmani kengaytirish va innovatsion tadbirkorlikni rag'batlantirish zarur. Demak, kichik biznesning barqaror rivojlanishdagi o'rni nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan, balki uning ijtimoiy va madaniy ta'siri bilan ham belgilanadi. U jamiyatning har bir qatlamini iqtisodiy hayotga jalb etish orqali "Yangi O'zbekiston"ning barqaror taraqqiyotiga asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, B., Jo‘raev, A. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2021.
2. Xodjayev, M. Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti. Toshkent: TDIU, 2020.
3. OECD. Entrepreneurship and SMEs in the Global Economy. Paris, 2022.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hisobotlari, 2024-yil.